

Asia: VN/36736/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Tarkemmat kysymykset/

Antaisivatko ehdotetut muutokset riittävät mahdollisuudet hoitaa hyvinvointialueiden rajat ylittäviä häiriötilanteita käytännössä? / Ger de föreslagna ändringarna tillräckliga möjligheter att i praktiken hantera störningssituationer som överskrider välfärdsområdenas gränser?

-

Tukisivatko ehdotuksen mukaiset yhteistyöaluetasoiset ja kansalliset järjestelyt hyvinvointialueiden valmiutta ja varautumista? / Stöder de föreslagna arrangemangen på samarbetsområdesnivå och nationell nivå välfärdsområdenas beredskap och förberedelser?

-

Olisivatko ehdotetut normaaliolojen häiriötilanteiden hoitamista koskevat toimintamallit toimivia myös poikkeusoloissa? / Är de föreslagna verksamhetsmodellerna för hantering av störningssituationer under normala förhållanden fungerande också under undantagsförhållanden?

-

Muut mahdolliset huomiot hallituksen esityksestä / Övriga eventuella kommentarer om regeringspropositionen

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia (612/2021) siltä osin, kuin se koskee valmiutta, varautumista sekä häiriötilanteiden hoitamista normaalioloissa ja poikkeusoloissa. Samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen

kuuluvien hyvinvointialueiden välisestä varautumista koskevasta yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisesta sovittaisiin jatkossakin hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa.

Kansallisiin ja kansainvälisiin uhkakuviin varautumiseksi esitysluonnoksessa ehdotetaan perustettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen johtoryhmä, johon kaikki yhteistyöalueet nimeäisivät vastuuhenkilönsä. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen johtoryhmälle sekä hallintosäännössä nimetyille viranhaltijoille ehdotetaan annettavan sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisvastuuta yhteistyöalueittain tai kansallisesti, mikäli se on

tarpeellista häiriötilanteen laajuuden, kiireellisyyden tai muun erityisen syyn takia.

Lakiin ehdotetaan säädettäväksi 50 b §, joka sisältäisi säännökset sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen johtoryhmästä. Perustettava viranomainen on siis uusi. Lakiehdotuksen 50 c § sisältäisi säännökset johtoryhmän tehtävistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen johtoryhmän tehtävänä on

johtoryhmän tehtävänä on:

- 1) päättää hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteiden ja poikkeusolojen toiminnan johtamisesta sekä voimavarojen ja materiaalien kohdentamisesta hyvinvointialueiden tai yhteistyöalueiden välillä 50 a §:ssä sovittujen periaatteiden puitteissa, mikäli päättäminen on tarpeen yhteisen tilannekuvan luomisen tai voimavarojen tarkoituksenmukaisen yhteiskäytön vuoksi taikka toiminnan yhteensovittamiseksi eikä häiriötilanteen hoitamisen kiireellisyydestä, useita yhteistyöalueita koskevasta laajuudesta tai muusta näihin rinnastuvasta syystä johtuen asiaa ole tarkoituksenmukaista ratkaista yksittäisen yhteistyöalueen toimesta;
- 2) päättää valmiuden säätelyn tasoista ja menettelyistä 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa;
- 3) päättää valtion viranomaisten luovuttamien kansallisten voimavarojen kohdentamisesta hyvinvointialueille kyseisen viranomaisen päättämien periaatteiden mukaisesti;
- 4) päättää periaatteista ja toimenpiteistä, joilla hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon voimavaroja voitaisiin 50 a §:ssä sovittujen periaatteiden puitteissa käyttää yhteisesti valtion viranomaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön ja kansainväliseen yhteistyöhön;
- 5) antaa suositukset valtakunnallisesti yhtenäisistä valmiussuunnittelun periaatteista;
- 6) arvioida hyvinvointialueen 50 a §:n 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen perusteella, onko hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa 50 a §:n mukaisesti sovitun toimivallan käyttö ollut tarpeellista ja oikeasuhtaista häiriötilanteen hoitamiseksi ja ryhtyy tarvittaessa oman toimivaltansa puitteissa tarvittaviin toimenpiteisiin häiriötilanteen hoitamisessa.

Johtoryhmä toimisi sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä ja sen nimittäisi valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Johtoryhmän puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimisivat sosiaali- ja terveysministeriön määräämät ministeriön virkamiehet. Johtoryhmään

nimettäisiin muita jäseniä siten, että: 1) yksi edustaja kultakin yliopistollista sairaalaa ylläpitävältä hyvinvointialueelta; 2) yksi edustaja Helsingin kaupungilta; 3) yksi edustaja HUS-yhtymästä.

Pidän ongelmallisena sitä, että ehdotetun 50 b §:n säännöskohtaisissa perusteluissa johtoryhmän organisatorinen asema ja oikeudellinen luonne jää vielä epäselväksi. Esitysluonnoksessa tosin toisaalla todetaan, että ”kun kyse on uuden tyyppisestä valtion ja hyvinvointialueiden yhteisestä viranomaisesta, muutoksenhakuun liittyvistä asioista on selvyyden vuoksi syytä säätää erikseen.” Esitysluonnoksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa puolestaan todetaan että ”kyse olisi uuden tyyppisestä valtion ja itsehallinnollisen järjestelmän yhteistyömuodosta, josta ei ole aiempaa

toimintamallia kunnallisen itsehallinnon ajalta.”

Uusien viranomaisten perustamista ja järjestämistä säännellään perustuslaissa. Perustuslain 11 luvussa säädetään hallinnon järjestämisestä ja itsehallinnosta. Perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Johtoryhmälle säädettyihin tehtäviin sisältyy mitä ilmeisimmin julkisen vallan käyttöä.

Kun epäselväksi kielikohdan perusteella kuitenkin jää uuden perustettavan viranomaisen oikeudellinen luonne ja se, onko kyse valtionhallinnon toimielimestä, vaatii lakiehdotus vielä jatkovalmistelua. Säätämisyjärjestysperusteluissa tulee myös tarkemmin arvioida lakiehdotuksen suhdetta perustuslakiin ottaen huomioon, että ehdotetun kaltaisesta yhteistyöviranomaisesta ei ole olemassa perustuslaissa säännöksiä.

Edelleen lakiehdotuksen 60 §:ssä säänneltäisiin muutoksenhausta johtoryhmän päätökseen. Epäselväksi kuitenkin jää myös johtoryhmän päätöksen oikeudellinen luonne. Tällä on kiinteä yhteys johtoryhmän tehtäviin ja toimivaltaan ja siihen, keitä tai mitä johtoryhmän tekemä päätös koskee ja onko muutoksenhausta tarpeen säätää. Myös tältä osin lakiehdotus vaatii vielä jatkovalmistelua.

Lisäksi katson, että ehdotetun 51 §:n 5 momentin asetuksenantovaltuutuksen tulisi olla täsmällisemmin muotoiltu. Ehdotetun säännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa ”tarkempia säännöksiä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelusta ja valmiuden tilannekuvan muodostamisesta.” Säännösehdotus liittyy valmiuskeskusten toimintaan ottaen huomioon, että valmiuskeskusten tehtäviin kuuluvat tilannekuvan muodostaminen ja valmiussuunnittelu. Säännöksestä tulisi kuitenkin selkeämmin ilmetä, mihin viranomaisiin ja

mihin toimintoihin asetuksenantovaltuus ulottuu.

Ruuskanen Minna
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri Tuomas Pöysti